

Ta tuleb, ta tuleb - tee lahti uks...

Kord aastas jõulukella kauges kajas
saab ajalooks me olevik
ja jõuluõhtu küünlasäras
taas heledam näib tulevik.
Jääb ajalugu uue põlve lätteks,
Kuid uue aasta teod on olevate kätes.

Jõuluõhtu küünlasära
viigu muremõtted ära,
toogu üle kauge aja
pühalikku kellakaja.
Rõõmuga meeli täitku,
hellustega hinge läitku.
Nõrkadele andku jõudu,
tarkadele mõttesõudu,
vaevlejaile pääsmislootust,
õnnetuile õnneootust.
Õnnistagu jõuluvalgus
aasta lõppu, uue algust!

Eluke veereb ja aasta teeb ringe,
Kuuseoks lõhnab ja soojendab hinge.
Jõulukell kaigub ja rõõmsaks teeb meele,
Kuu puistab hõbedat kirikuteele...
Käes on aeg, mil soovime taas,
Õnne et oleks ja rahu me maal!

Jõuluõhtu küünlasära
võtab palgelt pisara.
Saatusega lepi ära,
siis su süda rahu saab.

Vestab õnnest ja aegadest juttu
karge ja härmatand jõuluöö...
Aastas on kõike –
nii naeru kui nuttu,
täna mõelge sellest,
mis rõõmu vaid teeb.

Kõige toredam kuu on jõulukuu,
kõige ilusam puu on jõulupu,
kõige heldem mees on jõulumees,
kõige parem aasta – see olgu teil ees!

:

On mõelda hea,
kui tuli põleb ahjus
ja aasta läheb –
uus on jälle teel.
Veel mõneks hetkeks
oleks nagu kahju...
Ja suve kaua ootama peab veel...

Vana aasta kui väsinud vanake,
nagu eluteed lõpetav eideke
üle eluläve vaikselt vaob,
möödunusse nagu hauda kaob...
Uus aga uljalt ohjad võtab,
Uhkel ratsul ellu tõttab.
Killu päikest sinu silmadele pillab
Ja siis tööd ja leiba külvab.

Möödub üks aasta,
Uus ootamas ees,
Läheb midagi mööda,
Miski tulemas veel.
On millegi lõpp ja millegi algus...

Vana aasta ära kolib,
kraamib kokku oma kolid.
Murevaiba puhtaks klopib,
pahandused kotti topib.
Ainult rõõmud jätab maha –
kaasa võtta neid ei taha.

Aastalõpul ära küsi,
mis siin püsib, mis ei püsi.
Aasta õnnistas me saatust,
keegi ei tea järgmist vaatust.

JAAGURANNA JÕULUMAAL JAGATAKSE RÕÖMU.

Projektilaager "JÕULUMAA" on mõeldud lastele, kes jõuludest, armastusest ja jõulurahust teavad väga vähe, sest nende kodudes on sel ajal, nagu igal teiselgi suurel pühal, joomingud ja vägivald ning lastele jõulukungiks nutt ja tühi kõht. Lapsed saabuvad laagrisse seekord taas Maardu Lastevarjupaigast "Kaitse Ingel". Süvauskliku eestvedaja Zinaida Sameljenko palvetest ja varjupaiga nimest hoolimata ei suuda kohalik laste päevakeskus tagada oma hoolealustele turvalisust alkohoolikutest vanemate kodudes, ajal mil joomingud ja prassimine muukeelsetes, suure tööpuudusega tööstuslinnades on probleemiks kogu Eesti riigile tervikuna. Laste tõsist kodust olukorda kinnitab ka asjaolu, et paljudel vanematel on käimas kohtuprotsessid vanemlike õiguste äravõtmiseks. Lapsed kogunevad aga igal õhtul peale kooli oma pisikesse külma 50m² varjupaikka, et koos

perenaisega ristata käed ja loota jumalale. Jumalateed on aga ettearvamatud...

Maailma Lastekaitse Fondi toetusel ja Mittetulundusühingu Floristide Ühenduse organiseerimisel soovitakse seekord kinkida Jõulumaa Jaaguranna Lillelaagris neile kümmele lapsele, kel kodune olukord kõige kohutavam.

Jõulumaa projekt on suunatud seest väljapoole: projekti raames õpivad lapsed tegema jõulukaarte ja -kingitusi, õpivad jõululaule ja -luuletusi, ning orienteeruma jõulumaa matkaradadel. Seda mitte üksnes ise-endile vaid ka rõõmuks teistele, sest varjupaiga laste ning lillelaagri kasvatajate Alex Trope ja Jaak Tomsoni abiga loodud Jõulumaad on kutsutud külastama **kõik** Tõstamaa valla koolid ja lasteaedki ning loomulikult palju muidki külalisi. Päkapiikkudeks muundunud varjupaigalapsed jagavad õpitud teadmisi ja jõulurõõmu kõigi huvilistega.

Samuti oodatakse ka jõuluteasteid külalistelt, et siis läbi ühise jõulutralli, saavad seni end üksikuna ja hüljatuna tundnud lapsed juurde uusi sõpru ja kirjasõpru. Kui inimesel on aga sõbrad, siis pole ükski probleem liig raske:

*JAGATUD MURE ON POOL
MURET,
JAGATUD RÕÕM KAHEKORDNE
RÕÕM!*

TEADE

Jõulumaaale Jaaguranna Lillelaagris oodatakse külalisi alates 25.12.2001-03.01.2002 kõigil paaritutel kuupäevadel kella 10.00-st kella 15.00-ni. Jõulumaal jagatakse rõõmu tasuta!

Etteteatamine telefonil 053-405756.

Alex Trope

Uhke postipoiss sõitis kord maanteel...

Kuigi nimi on muutunud, ei ole postipoisist jäänud ainult mälestus. Ka tänapäeval on see väga vajalik elukutse inimestel, kes tegelevad uudiste jagamisega külast-külla.

Värske ajaleht, huvitav kataloog, hea reklaam, kiri-kaart sõbralt või tuttaval – kõik need jõuavad teie postkastidesse tänu inimestele, kes selle, mitte just kerge tööga, tegelevad. Nende tööpäev algab hommikul vara, kuus päeva nädalas ja igasuguse ilmaga. Eesti Post on jõudnud nii kaugemale, et seda rasket tööd ei pea enam tegema jalgsi või jalgrattaga sõites, tööd on mehhaniseeritud.

Kuid oma miinused ja probleemid kaasnevad ka autoga posti jagades. Teeolud on väga viletsad, piirkonnad

suured ja aeg selle töö tegemiseks piiratud. Et rõõm oleks kahepoolne ja töö paremini laabuks, siis mõningad soovitused ja palved kõigile, kes meie teenuseid kasutavad.

Mõnus on panna ajalehti või muid saadetisi kasti, mis on terve, kaan käib korralikult lahti ja kinni, on parajalt avarust ja kena välimusega. Veel mõnusam on seda tööd teha, kui teerada kastini on talvekuudel lumest puhtaks puhitud ja liivatatud.

Väga ohtlik on lehtede laiiali jagamine suurtes majades, kus mitu trepikoda, igasse trepikotta 4-6 liivatamata libedat trepiastet, trepid ka käsipuudeta.

Arvan, et hea tahtmise juures ja teiste tööd väarikalt hinnates annaks paljugi teisiti teha. Suurtes majades kirjastid

võiksid olla koondatud kas maja otsa või muusse sobivasse kohta. Hea, kui postkast on oma väravas või isegi õues ukse küljes, aga mõelge, kui palju peatusi peab autojuht tegema ja kui palju meetreid kastini astuma. Ehk saaks teisiti: lähestikku asuvad pered koondaks oma kirjastid gruppidesse. Mõistvat suhtumist palun ka juhul, kui teeolud on lausa võimatud, kas põhjani porised, libedad või tuisanud, et siis ühiselt mingit muud väljapääsu leida. Kõikide arusaamatuste ja probleemide tekkimise puhul palun helistage 71 190. Püüame üheskoos lahendada.

Linda Järve

Tõstamaa piirkondliku
postkontori tootmisjuht

Muljeid Pärnumaa V küladepäevalt

Pärnumaa V Küladepäev toimus 29.novembril Treimani kultuurimajas. Õieti on küladepäeva katusorganisatsiooniks MTÜ Pärnumaa Kodukant (MTÜ- mittetulundusühing). Kodukant on ülevabariigiline organisatsioon, Pärnumaa Kodukant liitus selle organisatsiooniga 2 aastat tagasi. Organisatsioonil on palju ülesandeid ja üheks osaks on korraldada ka küladepäevi.

Seekordse küladepäeva kavas oli ettekandeid külavanemate rollist ja statuudist, kodu-uurimisest Pärnumaal, kohaliku omaalgatuse programmi sisust ja vormistamisest, kapten Marksoni majamuuseumi külustus, kirikukontsert Hädemeeste kirikus. Treimanis osutusid huvipakkuvateks teemadeks külavanema isik ja ülesanded, kodu-uurimine ja SAPARDi programmi tähtsus kodukandi elu elavdamisel.

Külavanema kohast ja tähtsusest rääkis oma kogemuste põhjal Rannametsa külavanem Lembit Künnapas. Ta ütles, et külavanemat pole mõtet tekitada ja tema valimist ei saa suunata volikogu – see peab tulema külaelanike soovist teda valida.

Külavanema põhiülesandeks on vahendada rahva ja vallavalitsuse

omavahelist suhtlemist. Hästi kulgeb töö seal, kus vallavalitsus ja külavanem leiavad tegutsemiseks ühise keele, kui aga tekib vastasseis, pole asjal mõtet. Külavanem peab tegelema kõikide küla asjadega – näit. kui tuul on majalt katuse viinud või Mari ja jüri on omavahel tülli kiskunud – kõik need probleemid vajavad lahendamist või volikogu teavitamist.

Teiseks huvitekitavaks teemaks kujunes küsimus raha taotlemisest mitmesuguste omaalgatuslike projektide elluviimiseks. Tuli välja, et palju taotlusi on tagasi lükatud mitte raha puudumise tõttu, vaid sellepärast, et ei osata taotlusi vormistada ega veenvalt põhjendada. Vigade vältimiseks anti asjalikku nõu ja tutvustati näidistaotluse blanketti.

Omaette fenomen on Treimani kultuurimaja kultuuritöö maht ja sisu. Sellest andis ülevaate Viljar Soomre – rahvamaja juhataja. Juba küladepäeva sissejuhatav muusikaline tervitus andis tunnistust kõrgest muusikaalususest – nimelt esitas vokaaltrio (1 mees + 2 naist) ääretult puhtalt (muide a capella) rahva- ja merelaule.

Treimani rahvamajas töötab (ja tõesti töötab!) 15 taidlusringi. Et see hulk oli minule üllatuseks, siis toon mõned

siinkohal ära – nii palju kui neid jutu seest välja noppisin. Näiteks 3 rahvatantsurühma: noorterühm (segarühm), "Lendar"- pöhirühm (segarühm), "Tantsumemmed"- eakatele. Muusikat teeb 3 ansambli: juba nimetatud vokaaltrio, kes on käinud esinemas ka Soomes, Lätis jne., noorte rokk-ansambel – ka tema esinemisteed on viinud Treimanist kaugemale, "Trefunks" teeb põhiliselt muusikat rahvatantsurühmade saateks ja tantsuks, noorte rahvapilliansambel "Uduangerjas". Rahvamaja juures tegutseb veel mudilasring, kodulooring, rütmivõimlemine, lavatants ja pärja paneb loetelule pähe peotantsuring. Ringid töötavad käsikäes Metsapöole kooliga (150 õpilast). Seal tegutseb muusikakooli filiaal, puhkpilliorkester ja 4 rahvatantsurühma. Alates 5-st klassist on tunniplaanis peotants kohustuslik. Pole siis ime, et kooli lõpetamise järel läheb tegevus üle rahvamajja. Hilisemates vestlustes kohalike inimestega selgus, et nende peod on kõrgel kunstilisel tasemel ja rahvarohked. Oma kodusele kultuurielule mõeldes muutus meel veidi kurvaks.

Efeline

Elu keerleb ümber raha

(algus septembri ja oktoobrikuu lehes)

KURESSAARES JA HAAPSALUS VERMITUD MÜNTIDEST.

Juba 1227.aastal, kohe peale Saaremaa vallutamist taanlaste poolt seati sisse Saaremaa piiskopiamet. XIV sajandil algas piiskopilossi ehitamine, mis oli pühendatud evangelist Johannesele. Kaitsepühak Johannese embleemiks oli kotkas ja see oli ka tolleaegse linnuse vapi keskseks figuuriks. Selle kotka pärast nimetati Kuressaare linnust keskajal ladina keeles ars aquilae, s.o. kotka linnuseks; sakslaste Arensburg on selle sõnasõnaline tõlge.

22.septembril 1559. aastal müüs

piiskop Johannes Mönnichhusen oma valdusõigused Saare – Lääne ja Kura piiskopkonna kohta 30000 taalri eest Taani kuningale Friedrich II-le, kes andis ostetud alad edasi oma vennale, Holsteini hertsog Magnusele. Hertsog Magnus andis oma privileegiga 8. Mail 1563. aastal Arensburgile (Kuressaarele) linna õigused. Hertsog Magnus on ka ainuke Saare-Lääne piiskop, kes kasutas oma rahalöömise õigust.

Magnuse mündid vermiti Kuressaare ja Haapsalus. Nii on neil vermimiskohta tähistava kirjuna MONETA NOV ARNSBOR (ARENSBORG, AR, jne.) –

Kuressaares vermitud ja MO NO HAPSAL (HAPSALIE, HAPSA jne.) – Haapsalus vermitud müntidel. Väga heaks tunnuseks on müntidel isesuguse kotka (kure??) kujutis ja ferdingutel ka hertsog Magnuse rinnapilt. Rahadel on ka aastaarv, üks ferding ja üks killing nii Kuressaares kui Haapsalus on ilma aastaarvuta. Münte on vermitud Kuressaares 1561. – 1569. ja Haapsalus 1562. – 1564. aastani. Kuressaares on vermitud 5 erinevat ferdingut ja 6 erinevat killingut, Haapsalus 3 erinevat ferdingut ja 5 erinevat killingut.

(järg lk 4)

(algus lk 3)

RIIA PEAPIISKOPPIDE
MÜNTIDEST.

1224.aasta detsembris andis saksi kuningas Heinrich Riia peapiiskop Albert v. Bekeshovedele riigivürsti seisuse, mille kinnitas ka paavsti saadik Modena Vilhelm. Üheks tingimuseks oli, ei piiskop vermiks raha Gotlandi (Ojamaa) kaalus ja headuses ("...cuius et moneta Gutorum seu Gutlandie"). Gotlandi rahaüksuseks oli mark (1 mark = 8 ööri = 24 artigi = 192 penni) ja selle kõrval oli Riias käibel ilmselt Lüübeki mark. 1426.aasta Valga kokkuleppe järel oli Riia (ka kogu Liivimaa) rahasüsteem järgmine: 1 mark = 4 feringut = 36 killingut = 144 penni.

Algselt aeti ilmselt võõramaiste rahadega läbi. Kõige vanemad rahad, mille müntimisaega juba kindlaks määrata võib, on peapiiskop Johannes VI Ambundi (1418 - 1424) ajast. Riia piiskopkonna rahad on küllaltki sarnased Tartu piiskopkonna rahadele, Eksimisvõimalus on kõige suurem Riia peapiiskop Henning Scharpenberg'i killingutega, millel leiduv peapiiskopi näopilt neid veelgi enam Tartu omadega sarnaseks teeb. Tuleb tähele panna, et Andree ristina Riia rahadel olev peapiiskopkonna vapp ei koosne mitte võtmest ja mõõgast nagu Tartu rahadel, vaid ristist ja piiskopikepist ("köverikust").

Rahade tagaküljel MONETA NOVA RIGENSIS ja seda mitmesuguste lühenditena või ka MO ECCLESIE RIGENSIS jne. Vanematel rahadel puudub peapiiskopi perekonnavapp – on ainult piiskopameti vapp raha mõlemal küljel ja pealkirjad: ühelt pool MONETA, teiselt pool RIGENSIS. Nende rahade vanust on pea võimatu kindlaks määrata. Hilisematel rahadel on juba peapiiskopi perekonnavapp ja selle abil on võimalik määrata raha vermimise periood.

On ka rahasid, millel peapiiskopi perekonnavapp puudub ja selle asemel on neil Riia linna vapp (võtmetest rist) või lossi (doomi) vapp s.o. liilia. Sellised rahad on löödud arvatavasti ajal, kui peapiiskopp oli kauemat aega linnast ära (võibolla ka ajal kui ta oli vangis) ja need on löödud piiskopameti ja linna poolt ühiselt. Äärekirjas on neil ühelt pool.

MONETA ECCLESIE ja teiselt pool: ET CIVITATIS RIGENS. Arvatavasti on need rahad löödud 1479. Ja 1483 aasta vahel.

Üldse on 1418 – 1565 aastani kuue peapiiskopi poolt Riias vermitud 59 erinevat münti: 8 artigit, 38 killingut, 1 kahekillinguline, 5 feringut, 2 ½ margast, 1 margane 2 taalrit ja 2 kuldnat. Peale nende on veel 1 brakteaat, 2 artigit ja 2 killingut ajaliselt määramata.

Sellel ajavahemikul oli Riias rohkem peapiiskoppe, kuid nemad vermised raha koos Liivi ordumeistriga ja seda vaatleme veidi hiljem.

LIIVI ORDU MÜNTIDEST.

Liivimaa tegelikult haldajaks ja valitsejaks oli Liivi ordu. Algul allus ordu Saksa ordu keskusele, saavutas aga 15. saj keskpaigu tegeliku sõltumatus ja täieliku iseseisvuse. Ordu eesotsas seisis ordumeister, kes valiti ordu kõrgeimast ametnikest koosneva kogu – kapiitli – poolt ja kelle kinnitas Saksa ordu kõrgmeister. Ordumeistri residentsiks oli algul Riia ja aastast 1481 Võnnu (Cēsis). Riia oli algul Liivi ordu võimu all, kuid 1452. aastal Salaspilsi lepingu alusel tuli võimu jagada Riia peapiiskopiga. 1560 aastal Oomuli lahingus löid Vene väed Liivi ordu peajõude. 28. XI 1561 a. alistus Liivi ordu Poolale ja 5. III 1562 aastal ta likvideeriti.

Millal Liivi ordumeistrid oma raha müntima hakkasid, pole täpselt teada. Selge on aga see, et tunduvalt hiljem kui piiskopid. Esialgu puudus tarvidus oma raha järele: maa-alad olid väikesed ja piiskoppide rahad olid nii kui nii käibel. Kõrvuti nendega olid ju käibel ka naabermaade (Saksa, Taani jne.) rahad. Siis kui ordu tugevnes, maid saadi juurde (1347.aastal omandati ju Põhja – Eesti) hakati mõtlema oma raha peale. Liivi ordu, õigemini ordumeistrid on münte verminud kolmes linnas: Tallinnas, Riias ja Võnnus. Mündid vermiti ühtsel mündialusel ja kõik olid maksivad kogu Liivimaal. Igas linnas vermitud müntidel on oma eripära ja seepärast ei saa neid münte võtta kui ühte raha, numismaatikud vaatlevad neid kui Liivi ordu rahasid, vermitud kas Tallinnas, Riias või Võnnus. Peale oma rahade on Liivi ordu verminud

münte koos Riia peapiiskopiga ja ka Tallinnas oli linnal oma kaasarääkimise õigused. Võnnus vermitud rahad on puhtal kujul ordumeistrite "oma" rahad. Eelnevalt oli juttu peapiiskoppide (Tartu, Saare-Lääne ja Riia piiskopid) müntidest ja nüüd Liivi ordu müntidest – need olid vermitud erinevates rahapadades. Riias kuulus üks rahapada Riia linnale (õigemini peapiiskopile) ja teine Liivi ordule. Nüüd aga edasi juba vermimiskohtade järgi.

LIIVI ORDU MÜNDID
TALLINNAST.

Ennem, kui Liivi ordumeistrid hakkasid Tallinnas oma münte vermima oli siin Taani võimu all juba müntide vermimisega tegeldud. Millal see täpselt algas, ei ole teada. Küll aga mainib Taani kuninganna Margarita oma 1265. aastal Tallinna saadetud kirjas kohaliku mündivermimist kui olemas olevat. Seda näitavad ka leitud nn. Tallinna brakteaadid, mis on vermitud Tallinnas XIII saj. keskelt kuni XIV saj. 40-date aastateni. Need mündid on Taani valduste mündid Liivimaal. Taani aegsete Tallinna brakteaatide tunnuseks on primitiivselt kujutatud kalliskividega kuningakroon.

Tallinna vanim müntla (domus monetæ) paiknes Rataskaevu tänava 6 hoones, kust hiljem ka taaniaegseid brakteaate on leitud. Ennem 1376. aastat viidi müntla Niguliste tänav 12 ja Vana Tooma – tookordse "väikese tänavani müntla taga" (lutke strate achter der munte) asunud avaramale alale. Seal elas ka linna müntmeister. Siit siis ka Tallinna vanalinna Mündi tänava nimetus.

On alust arvata, et Tallinn oli ordu esimene rahalöömise koht. Vanematel Tallinnas vermitud rahadel on ühelt pool ordu vapp – üle terve raha käiv rist ja teisel pool laienevate otstega Tallinna rist. Mündid on dateerimata ja kuna puuduvad ka ordumeistri nimi ja vapp, siis on raske otsustada nende vermimisaega. Arvata võib, et ordu müntide vermimisega alustati varsti pärast Tallinna ja Põhja – Eesti alade ostmist, seega siis pärast 1347 aastat.

(järg lk 5)

(algus lk 4)

(Äärekirjad neil rahadel on üheloop: MAGISTRI LIVONIF, teiseloop MONETA REVALIE, muidugi tuleb arvestada mitmesuguste lühenditega. Selliseid münte on teada 7 erinevat: killinguid 4 tk. ja artigeid 3 tk.

Tallinna ristist niipalju: 15. juunil 1219. aastal taanlaste ja eestlaste vahelises lahingus olevat taevast alla langenud Danneborghi punane valge ristiga lipp ja toonud võidu Taani vägedele. Tallinna väikeseks vapiks saigi nn. Danneborghi rist – valge rist punasel väljal. Müntidel on see kujutatud vapikilbil oleva ristina.

Alles ordumeister Volter v. Plettenberi ajal 1515. aastal tuli müntidele ordumeistri nimi ja perekonnavapp. Ilmselt oli selle põhjuseks see, et Tallinn ei andnud ära Taani kuningatelt saadud rahalöömise õigust (1265.a.), vaid kasutas seda koos ordumeistriga. Seda kinnitab ka see, et kui ordumeister Volter v. Plettenberg 1515. aastal ferdingitele oma vapi laskis lüüa, siis tuli tal 1516.aastal linnale kindlustus anda, et see linna õigusi ja vabadusi ei kitsendaks, kui rahadel ka ordumeistri vapp ja nimi esinevad. Seega siis Tallinnas vermitud rahad on ordumeistri ja linna ühised rahad. Peale 1515. aastat vermitud müntidel on siis üheloop Tallinna väike vapp ja kirjad MONE*NO*REVALIE ja ka aastaarv näiteks 60, mida tuleb mõista 1560. Selleks, et määrata täielikku aastaarvu, on vajalik jälgida ordumeistri ametisoleku aega. Münti teisel poolel on siis ordumeistri perekonna vapp või siis tema kujutis ja kiri ordumeistri nimega, näiteks HER*D*BRVG*H*K*M*LIVO. Need kõik võivad esineda mitmekujuliste lühenditena. 1515. – 1561. aastani vermiti Tallinnas kuue ordumeistri rahasid. Kokku oli 59 erinevat münti: taalreid 2, 2 margaseid 1, margaseid 1, ferdinguid 24 ja killinguid 31.

**RIIA PEAPIISKOPPIDE JA
ORDUMEISTRITE ÜHISED
RAHAD.**

Kirholmis (Salaspilsis) 1452. aastal sõlmitud kokkuleppe järgi jaotati Riias rahalöömisest saadud tulu kolmeks: peapiiskopi, ordumeistri ja Riia linna vahel. Peapiiskopil ja ordumeistril oli vastavalt selle

kokkuleppele õigus ka iseseisvalt müntida, Riia linnal aga mitte. Kuna kasu rahalöömisest oli ühine, siis on üsna loomulik, et hakati ka ühiseid münte vermima. Nii ongi üksjagu Riia peapiiskopi ja ordumeistri ühisrahasid. Need rahad teeb huvitavaks asjaolu, et need on otseseks dokumendiks meie maal kord valitsenud kaksikvõimust – ordu ja kiriku võimust.

Mündid on tuntavad selle poolest, et neil on üheloop peapiiskopi nimi ja vapp ja teiseloop ordumeistri nimi ja vapp. Kaks münti on neist erinevad. Peapiiskop Jaspar Linde ja ordumeister Volter v. Plettenberg'i ühisel ferdingil 1515. aastast on mõlemate vapid ühel poolel ja teisel poolel madonna lapsega. Nende pooltaalril 1516. aastast on münti ühel küljel mõlema võimukandja rinnapilt vastavate vappidega allservas, äärekirjaks MO NO ARCHIEPI RIGENS ET MAGISTRI LIVON. Teisel küljel on madonna lapsega ja äärekirjaks DOMTNA: MARIA.SON:SERVA:NOS:1516.

Ühiseid rahasid on lõonud ordumeister Volter v. Plettenberg koos peapiiskoppide Jaspar Linde ja Michael Hildebrd'iga ning peapiiskop Vilhelm v. Brandenburg koos ordumeistrite Hermann v. Brüggenei (Hasenkamp), Johann v. d. Recke, Heinrich v. Galen'I, Vilhelm v. Fürstenberg'I ja Gotthard Kettler'iga. Riia peapiiskopid ja ordumeistrid on teadaolevatel andmetel ühiselt verminud 29 erinevat münti: margaseid 1, ½ margaseid 6, ferdinguid 12, killinguid 8 ja artigeid 2 tk. Need on vermitud 1515 – 1561 (on leitud ka 1562-se aastaarvuga münte) aastani.

LIIVI ORDU MÜNDID RIIAST.

Vastavalt Kirholmi kokkuleppele võisid ordumeistrid vermida münte Riias ka iseseisvalt. Riias vermitud ordurahad on tuntavad neil oleval Riia vapist. Suurematel rahadel on suur Riia vapp – tornidega värav, millest vaatab välja lõvi pea ja värava kohal on Andrease ristina kaks võtit. Väiksematel rahadel on väike Riia vapp – kaks võtit Andrease ristina. Servakirjaks näit. MONE* NO* RIGENS:47, seda muidugi mitmetes teisendites, kuid RIGENSIS esineb ja

sageli lühenditena. Münti teisel küljel on ordumeistri vapp, rinnapilt koos vapiga või ordu rist, see sõltub ka raha suuruselt ja väärtusest. Servakirjades muidugi ordumeistri nimi, seda tihti lühendina ja kindlasti mitmetes variantides LIVO, LI või ka lihtsalt L. aastatel 1471 – 1561 on seitse ordumeistrid Riias iseseisvalt verminud 100 erinevat münti ja neist 7 kuldmünti. Hõbemündid on järgmised: taaler 2, ½ taalrit 1, ½ marka 7, ferdinguid 48, killinguid 18 ja artigeid 17. Kuldmüntidest on kõigist üks ja need on 10 tukatit, 2 tukatit, tukat, ½ tukatit, 2 kuldnat, kulden ja ½ kuldnat.

LIIVI ORDU MÜNDID VÖNNUST.

1481. aastast alates oli ordumeistri residents Vönnus (Cēsises). Seal lõi ordumeister raha iseseisvalt ega pidanud selles suhtes kellegagi arvestama. Puuduvad Vönnu rahadel ka teised tähised või vapid peale ordu ja ordumeistrite omade. Huvitav on märkida, et suuremal osal kuldmüntidel on münti ühel poolel madonna lapsega. Väiksematel rahadel on äärekirjas MONETA VENDEN, suurematel rahadel puudub Vönnu nimi täiesti, näiteks 1556.a. ferdingu äärekirjad: HINRIG* V* GALEN*MESTER DES ja RITTERLICHEN*D*O*ZV LIVLA. Suuresti üllatavad Vönnu rahad sellega, et nende hulgas on neljakandilised ühepoolised rahad: 1558.aastal vermitud hõbe taaler, ½ taalrine ja ¼ taalrine; 1559. aastal vermitud hõbetaaler ja ½ taalrine. Nendel rahadel puuduvad kirjad peale aastaarvu 58 ja 59, on ordumeister Wilhelm v. Fürstenberg'I vapp kombinatsioonis orduristiga. Teine üllatus on 1559. aastal ordumeister Gotthard Kettler'I ümarad ühepoolised taaler, ½ taalrine ja ¼ taalrine. Samuti hõbedast ja ilma kirjadeta. Üldse vermisid oma münte Vönnus 6 ordumeistrit, kokku vermiti 32 erinevat münti, neist 6 olid kuldmündid. Hõbemündid olid: hõbe-kuldnat 2, taalrid 4, ½ taalrid 5, ¼ taalrid 3, ½ marka 1, ferdinguid 2, killinguid 4 ja artigeid 5 tk. Kuldmüntide vermiti: 20 tukatine 1, 10 tukatine 1, 2 ½ kuldnane 1, 2 kuldnane 2 ja 1 kuldnane 1 tk.

Kes oli Nikolai Karotamm?

100 aastat tagasi, 23. oktoobril 1901 sündis Pärnus Nikolai Karotamm. Kas oli tema isal puusepp Georg-Jüril linnas tööd vähe või tõmbas teda põliste põllumeeste järglasena maale, ent 1902. aastal asus ta elama Tõstamaa valda Rammuka külla, kus sai esiisade Tohvri talust väikese maatüki, millel oli nimeks Langi.

Nikolai hakkas kooliharidust saama Kastna kihelkonnakoolis, aga nagu kõik toonased lapsed, pidi juba varakult karjapoisina leiba teenima hakkama. Arvatakse, et sealt saigi alguse Nikolai mässumeelsus, sest peremees pettis teda, keerates hommikuti kella tunni võrra ette, et sel viisil karjapoissi varem tööle sundida. 1919. aastal õppis Karotamm Rakvere Õpetajate Seminaris, kus ta samuti oma mässumeelsust vaka all ei hoidnud ja võitles seminaristide õiguste eest sedavõrd tuliselt, et teda isegi koolist välja visati, või ise ära tuli. Seega juba varasest noorusest hakkasid Nikolai peas mõlkuma kommunistlikud mõtted, mis viisid teda ühendusse Nõukogude Venemaalt juhitud Kominterni agentide ja kohalike vasakpoolsete-kommunismimeelsete revolutsinääridega. Ta eksles mööda Euroopat, astus 1926. aastal Hollandis sealse kommunistliku partei liikmeks, seejärel sõitis Venemaale ja õppis keerulise nimega rahvusvahelises kommunistlikus ülikoolis. 1928. aastal saadeti ta valenime all Eestisse tegema kommunistlikku põrandaalust õnnestustööd, millel polnud erilist edu, kuid ei jäänud Eesti võimudele siiski märkamatuks. Asi läks sedavõrd tõiseks, et Nikolai pidi Eestist põgenema viisil, mis meenutab seiklusjuttu. Ühe versiooni kohaselt põgenes ta Tõstamaa rannameeste paadis otse Leningadi.

Paraku ei olnud revolutsionääri elu ka Venemaal turvaline. Stalini haiglasliku puhastus-tapatalgu käigus lasti maha sellised juhtivad eestlastest revolutsionäärid nagu Anvelt ja Pöögelmann, Karotamm vahistati, istus mõned nädalad vangis, aga jäi imekombel ellu ja oh seda imet - pärast seda sai temast veelgi suurem Stalini austaja ning tema ideede eest võitleja. Pärast Eesti vallutamist N.

Liidu poolt 1940. aastal sai Karotammest juhtiv kommunist ning pärast II maailmasõda Eestimaa Kommunistliku Partei esimene sekretär, seega Eesti NSV tegevjuht, kelle võim oli suurem kui tänasel presidendil, valitsusel ja parlamendil kokku. Sellegipoolest oli ta vaid nukuvalitseja, kel tuli arvestada Moskva juhiseid ja seejuures läks ta oma Kremlis ülemustega ja nende siinsete, põhiliselt eestlastest käsutäitjatega teravasse vastuollu. Miks?

Nimelt oli Karotamm Eesti kommunist, rahvuselt eestlane ja tema eesmärgiks oli kommunistliku, võrdsusel põhineva ühiskonna ülesehitamine, samal ajal kui Moskva surus nõukogude võimu ja rahvavahelise vendluse ja võrduse sildi alla meie rahvale peale suurvene šovinismi. Karotamm aga lävis eesti haritlastega, nõudis eestikeelset asjaajamist isegi muulastelt ja puiselt rääkivatelt Venemaa eestlastelt ja püüdis Eestis ellu rakendada kollektiviseerimist, mis arvestaks ka meie rahva heaolu ja oleks eeskätt meie oma rahva teenistuses.

Kuid kolhooside loomine ja küüditamine viidi läbi Karotammest sõltumata ning 1950. aastal toimunud Eestimaa Kommunistliku Partei VIII pleenumil asusid võimuahned, kahtlustusparanoia läbiimbunud eestlastest kommunistid ja Stalini otsesed Moskvast saadatud käsilased Karotamme ründama. Teda süüdistati kodanlikus natsionalismis, lääne imperialismi ees lõimitamises ja paljudes tolleagsetes kommunistivastastes kuritegudes. Karotamme vastu võttis sõna isegi üks Tõstamaa mees, heites ette näiteks seda, et Karotamme õetütre laulatus olevat toimunud kirikus ja sel puhul kasutati Karotamme autot. Nikolai Karotamm võeti maha, tema nimi paisati unustusse ning teod vaikiti maha isegi kommunistliku ajaloo lehekülgedel.

Nikolai Karotamme elust on kirjutanud kaks raamatut ajaloolane Voldemar Pinn, kes enne on uurinud mitmeid põnevaid ajaloolisi isikuid, nagu Johan Pitka, Hjalmar Mäe ja Harald Nugiseks, kes kõik on andnud panuse kommunistivastasesse

võitlusse. Autor põhjendab oma Karotamme-teema valikut sooviga uurida vastaspoole tegelaste mõttelaadi ja neid põhjusi, mis viivad inimese sellisele teele. Pinni lähenemine vastakale teemale on äärmiselt sümboolne, jutustamisstiil kõitev ja tema raamatuid võib lugeda nagu põnevusjutte. Hea meelega soovitaks raamatuid "Kes oli Nikolai Karotamm?" (1996) ja "Langi Kolla kroonika" ka teistele, ent ühestki Tõstamaa raamatukogust pole võimalik sellist teost leida, nagu ka kõiki teisi Tõstamaa autorite ja Tõstamaa-teemalisi teoseid. Pinni raamatute näol on tegemist suurepäraste üllitistega, kus küll episoodiliselt, kuid pisut siiski, saame oida elust Tõstamaa vallas möödunud sajandi esimesel poolel. Raamatud põhinevad Karotamme 23 päevikule, mis pooljuhuslikult olid sattunud Eesti riigiarhiivi ja mille Pinn pooljuhuslikult sealt välja kaevab. Tõstamaa ajaloo seisukohalt oleks äärmiselt kasulik Karotamme päevikutesse süüvida, sest kindlasti leidub seal veel hulganisti hindamatut pärimust Tõstamaa elu-olu kohta läinud aegadest.

Lõpetuseks võiks veel filosoferida, kes oli/on Nikolai Karotamm meie jaoks. Tõstamaa kandist pole sirgunud erilisi suurmehi või kangelasi, Need vähesed kirjanikud, teadlased, sõjamehed ja ühiskonnategelased, keda vahel harva au sees peame, on vähe tuntud isegi meie kodukandis, saati siis kaugemal. Lisaks paistavad silma just need mehed, kes ühelt poolt vaadates on olnud valel poolel - Nõukogude Liidu kangelane Jakob Kunder või Eesti kompartei esimene sekretär ja sisuliselt üks Eesti riigijuhte Nikolai Karotamm. Esmapiilgul ei oskagi öelda, kas olla nende meeste üle uhke või mitte. Mina isiklikult proovin läheneda nii nagu ajaloolane Voldemar Pinn, kelle teostes on uuritav isik eeskätt inimene ja alles seejärel proovib autor selgeks teha, kas ta oli punane, pruun, sini- must-valge ja mis teda üldse ühele või teisele poole kallutasid.

Harvet Toots

TEATEID TÕSTAMAA TERVISEKESKUSEST

Head patsiendid!

Kätte on jõudnud advendiaeg, peagi saavad jõulupühad ja seejärel algabki uus aasta. Iga algava aastaga on kena komme tutvustada meie raviasutuse töökorraldust. Näitab ju elu, et kui tervisemuresid ei ole ei teata või ei taheta teada meedikute midagi, kui aga mure käes, võib järgneda rida sekeldusi. Kahjuks alati ei teata tervisekeskuse telefoninumbrit, asukohta, vastuvõtuaegasid, koduviitide vormistamist ja mida ette võtta siis kui tervisemure on tabanud õhtu-öötundidel või nädalavahetustel. Kordamine ei tee kunagi paha.

Tervisekeskus on avatud vastuvõtuks järgmiselt:

Esmaspäev, teisipäev, kolmapäev kell 9.00-12.00 ja 13.00-15.00. Aeg 12.00-13.00 on koduviitideks, vastuvõttu sellel ajal ei toimu. Neljapäev on õhtune vastuvõtt, kellaegadel 14.00-19.00, reedel 9.00-13.00. Tervisekeskuses viibib keegi meedikute ka hiljem, kuid siis käib kokkuvõtete tegemine, koristustööd, labori ja väikekirurgia vahendite ettevalmistamine järgmiseks tööpäevaks.

Vastuvõtule registreerumine

Juba 2 aastat kehtib vastuvõtule registreerumine, nii saame aega vastavalt murele täpsemalt planeerida. Väheneb vajadus viibida ooteruumis tunde, töö muutub tulemuslikumaks, kuna arst ei pea kiirustama. Vastuvõtule registreerutakse kas

telefoni teel või ise kohale tulles esmaspäevast reedeni kell 8.30-9.00. Kui on tekkinud ootamatu haigestumine või trauma, ei ole vastuvõtule registreerumine vajalik, peab lähtuma vaid eeltoodud aegadest.

Koduvisiidid

Koduvisiite registreeritakse esmaspäevast reedeni kell 8.30-9.00. Esmaspäev, teisipäev ja kolmapäev on aeg koduviitideks 12-13.00, reedel 13-14.00. Neljapäeval aga lepitakse kokku eelnevalt patsiendiga selleks sobiv aeg. Kui seisund vähegi võimaldab on patsiendi vastuvõtt tervisekeskuses alati tulemuslikum, koju ei saa kaasa võtta laboriseadmeid, röntgeniseadet jm.

Telefonikonsultatsioon

Telefonikonsultatsioon toimub igal tööpäeval 8.30-9.00, see aeg on mõeldud telefoni teel patsiendi probleemi arutamiseks. Vastuvõtua ajal on võimalik vaid erandolukorras arstiga telefonitsi rääkida. Kõrval viibib ju patsient, kes kuuleb vestlust pealt - seda ju ei soovi keegi. Krooniliste haiguste ravimite retseptiuuendamiseks on samuti soovitatav kasutada seda aega, kui kõik on korras kirjutab arst välja uue retsepti, patsient või tema esindaja astub hiljem läbi. Nii ei ole vaja üldse oodata.

Arstinimistusse registreerumine

Patsiendid, kes on asunud elama hiljuti Tõstamaa valda teistest

piirkondadest peaksid täismahulise arstiabi saamiseks registreeruma perearsti nimistusse. Olete oodatud eelnevalt kokkulepitud ajal, siis saame tuttavaks, teeme üldläbivaatuse ja määrame põhianalüüsid.

Kuhu pöörduda tööajaväliselt

Kui tervisemure, millest koduste vaheditega jagu ei saa, on tekkinud argipäeva õhtutundidel või nädalavahetustel, siis on vajalik pöördumine häirekeskusesse telefonil 112, väiksemate traumade korral Pärnu vana haigla traumapunkti.

Tervisekeskuse telefonid

Tervisekeskuse üldtelefon on 044-71940. Telefonikonsultatsioonijal vastab sellele perearst, teistel aegadel abiarst või öde. Tööaegadel on võimalik ka helistada mobiiltelefonil-05230445. Mobiiltelefon ei vasta tööajaväliselt, automaatvastaja kaudu saab vaid infot, kuhu pöörduda erakorralise arstiabi vajadusel. Ühendust on võimalik saada ka elektronposti aadressil terkes@hot.ee (terkes= **tervisekeskus**)

Meievaheline koostöö on alati parem kui võtame eeltoodu aluseks. Head tervist, hingesoojust ja rõõmsat meelt soovides Madis Veskimägi

Mõnikord ei tule inimesed selle pealegi, et nad elavad õnnelikult (L.de Clapiers de Vauvenargues)

Madis Veskimägi

PÜHA JÕULUÕHTU JUMALATEENISTUS

Tõstamaa kirikus toimub
24.detsembril kell 14.00

Teenib abipraost

Urmas Viilmaa

Noor abielupaar sooviks osta
3-toalist korterit Tõstamaal.

Tel. 056 667 424

Soovin osta
ahiküttega 2-3 toalise
KORTERI

Audru vallast
Tõstamaani

Kinnisvarabüroo
PRIOR

Toomas Dreimann
tel. 044 71007
055 593 789

24.detsembril
kell 16.00
Seliste puukirikus

Kontsert- jumalateenistus

Õpetaja **Allan Kährik**

Jõulumeeleolu loomiseks
soovitatav kaasa võtta
küünal.

Õnnitleme detsembrikuu sünnipäevalapsi!

Aeg pikendab aastate säravat keed, mida uhkena kanda võid õlul. Olgu rõõmu su päevis, mis ootamas ees, igas sammus on mõte ja võlu.	Jaan Tamm Hermann Anspal Leida Peenoja Vilma Kõrvemaa Ellen Luberg	95 88 72 71 71	Hunor Kukk Leili Karu Vilma Havik Henno Mikk Jaan Marus	71 70 65 65 60
---	--	----------------------------	---	----------------------------

Tervitame uusi vallakodanikke!

Sanna Nuut – tütar **Merili** – 17.09.2001.a.
Merike ja Janek Tuulmees – poeg **Enar** – 28.11.2001.a.

Tõstamaa Rahvamajas
laupäeval, 22. dets. kell 20.00

JÕULUPIDU

Esinevad: omad isetegijad, külalisena
Laimi Sprogis ja varieteetrupp
"Candis" Tallinnast.
Tantsuks Kihnu poiste bänd.

Piletite eelmüük Tõstamaa raamatukogus
10.-15.dets. 35 kr.
17.-21. dets. 40 kr.
Pilet kohapeal 60 kr.

22.dets. kell 10.00 – 15.00

Tõstamaa vanas rahvamajas

JÕULULAAT

Igaüks võib kaasa lüüa, ükskõik, mida maha müüa!

Kellel kana, kellel muna - seisab kodus tarbetuna.

Ole julge, ära karda, müüa võib ka kulda, karda.

Selleks peetaksegi laata, et vanast "risust" lahti saada.

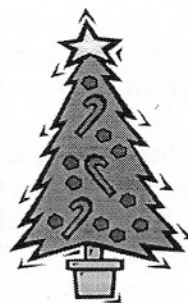
29. dets. kell 20.00
Pootsi koolimajas

JÕULUPIDU

Eeskava ja tantsuks ansambel
Vatlast.

Tuleb jõuluvana.

Pilet 20.-

23. dets. kell 20.00

Seliste rahvamajas

JÕULUPIDU

koos **Jüri Homenjaga**

Pilet 25.-

Tuleb jõuluvana!

1. jaanuaril kell 00.30 Tõstamaa rahvamajas

ÕINE PRALLE

Muusikat teevad omad poisid **Maanus ja Kaarel.**

Pilet 10.-

Tõstamaa
valla
ajaleht

Toimetatus:

Lea Rannik Tõstamaa Raamatukogu
Alo Adler Tallinna Tehnikaülikool
Trükkinud OÜ Hansaprint

tel. 96 184

tel. 96 231

lea.rannik@mail.ee

alo.adler@mail.ee